

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) - שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

29

שיחה ממרן הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א • יום רביעי לסדר חיי שרה תשע"ב

היכן הייתה, נתנה בתיבה ונעל בפניה שלא ייתן בה עשו עיניו, ולכך נענש יעקב שמנעה מאחיו שמא תחזירנו למוטב, ונפלה ביד שכם", ואם דינה הייתה יכולה להחזיר בתשובה את עשו, מדוע לא יוכל יצחק להחזיר בתשובה את בתו של אליעזר, וכי גרועה היא יותר מעשו הרשע?

ונראה כי כשאמר אברהם לאליעזר "אתה ארוך", כוונתו הייתה לחיסרון של מידות רעות ותאוות העולם הזה, ומידות רעות אלו מצויות בבני כנען יותר מעשו הרשע, כי עשו היה ישראל מומר (קידושין י"א, א) והיה לו קדושת ישראל, ואפילו שגם עשו היה בעל מידות רעות, וכשחזר הקב"ה על האומות לשאול אם הם רוצים לקבל את התורה, אמרו לו בני עשו כי אינם יכולים לקבלה משום שכתוב בה "לא תרצח", והם אינם יכולים לעמוד בזה משום שזוהי אומנותם מאביהם "על חרבך תחיה", שיש להם תאוה של רציחה, אף על פי כן לא היה עשו בעל מידות רעות כמו כנען.

ושמעתי ממו"ר הגה"צ ר"א דסלר זצ"ל שאמר פעם כי ראשו של עשו כשר היה, ממה שזכה שראשו ייקבר במערת המכפלה יחד עם האבות הקדושים, מפני שהיה איזה חלק ושורש של קדושה בנשמתו, ולכן זכה שיצאו ממנו גרים, כמו שמצינו (סנהדרין ל"ט, ב) עובדיה גר אדומי היה, ומותר לבוא בקהל לאחר שלושה דורות, ועוד אמרו (גיטין נ"ב, ב) מבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק, והמן היה מזרע עמלק שיצא מעשו, ואמנם גופו של עשו היה טמא, אבל ראשו היה טהור, ולכן היה שייך שדינה תשפיע עליו להחזירו בתשובה, אבל בתו של אליעזר לא שייך שתקבל השפעה טובה מיצחק, מפני שהיו לה מידות רעות של בני כנען, ואין ארוך מדבר בברוך.

ומה היה סופו של אליעזר עבד אברהם?

כתוב במדרש (בראשית רבה ס, ז) על ידי ששרת אותו צדיק באמונה יצא מכלל ארוך לכלל ברוך שנאמר ויאמר בוא ברוך השם, והנה בתו של אליעזר לא מצינו בה שנהפכה להיות ברוכה, ועדיין לא הייתה ראויה ליצחק, ורק אליעזר יצא מכלל ארוך לכלל ברוך, ויתירה מכך מצינו בילקוט (חיי שרה רמז קט) שנכנס חי לגן עדן, והיינו שנעשה זך ונקי כמו אדם הראשון לפני החטא, עד כדי כך שנכנס חי לגן עדן!

וכיצד נשתנה כל כך? על ידי ששרת אותו צדיק באמונה, ואף על פי שאליעזר היה משרת תמיד באמונה מכל מקום עכשיו זה היה יותר מתמיד, שהרי הייתה לו בת ורצה מאד את יצחק כחתן לבתו, ולמרות הכל ברגע שהודיעו אברהם שזה לא שייך כי אין ארוך מתדבק בברוך, מיד הלך להביא את רבקה במסירות נפש עם כל הלב, ולא עשה שום חשבונות שלא להוציא את השידוך לפועל, שמא יחזור בו אברהם ויסכים לתת את יצחק לבתו, אלא השתדל בכל כוחו למצוא שידוך מתאים ליצחק כרצונו של אברהם.

ועד כדי כך השתדל אליעזר בזה, שסיפר למשפחתה של רבקה את כל השתלשלות העניינים, והוסיף ואמר להם כי גם לו יש בת שהציע אותה לאברהם, אבל אברהם אמר לו שאין ארוך מתדבק בברוך, וכשדיבר עם אברהם לא כתוב "אלי" חסר, רק כשדיבר עם בני משפחתה של

אנו עומדים בפרשת חיי שרה, יש מדרש (בראשית רבה ס, ח; הובא בפירש"י כד, מב) "אמר רבי אחא יפה שיחתן של עבדי אבות לפני המקום מתורתן של בני שרהי פרשה של אליעזר כפולה בתורה והרבה גופי תורה לא ניתנו אלא ברמזיה", למשל מסכת 'יבמות' נאמרו על זה רק כמה פסוקים בתורה, ואילו דבריו של אליעזר עבד אברהם הובאו בארוכה, ונשנו שתי פעמים בתורה, כי שיחתו של אליעזר יותר חשובה מהרבה גופי תורה.

הבה נתבונן מדוע החשיבו חז"ל כל כך את שיחתו של אליעזר עבד אברהם, ומה המיוחד שמצאו בזה.

בפרשה הזאת רואים דבר מחודש מאד, לאליעזר הייתה בת ורצה שיצחק ייקח את בתו לאשה, וכמו שפירש"י על הפסוק (כד, לט) "אלי לא תלך האשה - אלי כתיב, בת הייתה לו לאליעזר והיה מחזר למצוא עילה שיאמר לו אברהם לפנות אליו להשיאו בתו, אמר לו אברהם בני ברוך ואתה ארוך ואין ארוך מתדבק בברוך", עכ"ד.

מדוע באמת חשב אליעזר שבתו תהא ראויה ליצחק? לשם כך צריכים לדעת מה שמבואר בחז"ל את גודל מעלתו של אליעזר, כתוב במדרש (בראשית רבה נ"ט, ח) "ויאמר אברהם אל עבדו זקן ביתו - שהיה זיו איקונין שלו דומה לו, המושל בכל אשר לו - שהיה שליט ביצרו כמותו", זיו איקונין הוא מראה הפנים המורה על הפנימיות, והיינו שאליעזר היה דומה בפנימיותו לאברהם אבינו, ואף היה שליט ביצרו כמותו, עד כדי כך!

ומצינו עוד בגמרא (יומא כ"ח, ב) "אליעזר עבד אברהם זקן ויושב בישיבה היה שנאמר ויאמר אברהם אל עבדו זקן ביתו המושל בכל אשר לו אמר רבי אלעזר שמושל בתורת רבו, הוא דמשק אליעזר אמר רבי אלעזר שדולה ומשקה מתורתו של רבו לאחרים".

והרי תורתו של אברהם הייתה גדולה מאד, וכמו שמצינו בגמרא (ע"ז י"ד, ב) כי במסכת עבודה זרה לבדה היו לאברהם אבינו ארבע מאות פרקים, ואליעזר היה מרביץ תורה גדול שלימד את כל תורתו של אברהם לאחרים.

ועוד אמרו חז"ל (נדרים לב, א) על הפסוק "וירק את חניכיו ילידי ביתו שמונה עשר ושלוש מאות", כי זהו אליעזר שהיה שקול כנגד כולם, ואמרו שם כי אליעזר בגימטרייה שלוש מאות ושמונה עשר, והיינו מפני שהיה אדם גדול מאד בתורה ובצדקות, ועל ידי זכויותיו קיבל כוח רוחני למעלה מדרך הטבע לנצח את ארבעת המלכים.

לכן חשב אליעזר כי מאחר שהוא עבד אברהם, שאברהם בחר אותו לעבד, והוא עבד נאמן לאברהם וגדול בתורה, בוודאי גם בתו קיבלה חינוך טוב מאד בביתו, וראויה היא להשתדך עם יצחק. אבל אברהם השיב ואמר לו "בני ברוך ואתה ארוך ואין ארוך מתדבק בברוך", והיינו מפני שאליעזר היה ארוך מבני כנען שנאמר בו (בראשית ט, כה) "ארוך כנען", ובתו אינה ראויה להשתדך עם יצחק שהוא ברוך.

וצריך להבין שהרי אצל יעקב אבינו מצינו שנענש על שהחביא את בתו מעשו הרשע, וכמו שהובא בפירש"י פרשת וישלח (לב, כג) "ודינה

והמהרש"א בחיבורו (ע"ז יט, א) מביא מדבריו, ויש שם הרבה פרקים על הדברים הצריכים חיזוק.

וכן ספר אורחות יושר למרן הגר"ח קניבסקי שליט"א יש בו הרבה דברים נפלאים הנוגעים למעשה לבני דורנו, והשבוע אמרתי להגר"ח שליט"א כי יש הרבה דברים המתחדשים ומעשים שבכל יום שצריך לכתוב עליהם, וכגון בחינוך שיש הורים צדיקים שמכבידים על הילדים יותר מכוחותיהם, וכשמכריחים את הילד ללמוד או להתפלל הוא אינו מסוגל לזה, וכבר היו מעשים בילדים שסרו מהדרך מפני שהוריהם הלחיצו אותם וכפו עליהם להתנהג כראוי, כי החינוך צריך להיות מתוך דוגמא אישית ולא בכפייה.

ותיכף הראה הגר"ח שליט"א כי הדברים כתובים ומפורשים באבות דרבי נתן סוף פרק כ"ו, "אדם שיש לו בן ולא למד תורה מאביו והלך ולמד תורה מאחרים הרי חנופה מבקש", ופירש שם בראשון לציון "פירושו הרי חנופה מבקש ואביו לא חנף לו אך התגאה כנגדו לכן לא זכה ללמוד ורצה בזה שהאב יחניף לבנו למען הביאו ללימוד התורה", עכ"ד.

אם רואים שהבן אינו מצליח בלימודו אצל אביו, וכשהוא לומד אצל אחרים הוא מצליח, הסיבה לזה היא מפני שהוא מבקש חנופה ויחס טוב, והאב מרוב דאגתו לבנו, אינו שותק לו על התנהגותו ואינו מחניף לו, אלא מלחיץ אותו וכופה עליו ללמוד, ואילו המלמד מחניף ונותן לו יחס טוב, לכן אצל המלמד הוא מצליח ולא אצל האב.

ועל פי רוב זה נובע ממה שהורים צדיקים ורוצים שגם בניהם יהיו צדיקים כמותם, ועל ידי זה הילדים מתרחקים ואינם רוצים לשמוע, והגר"ח הוסיף ואמר כי זה נובע גם מחוסר שכל הישר, שהורים אינם מבינים שאי אפשר לחנך בצורה כזאת, וכשמכריחים את הילדים וכופים עליהם משיגים תוצאה הפוכה, שהילד אינו רוצה ללמוד ואינו רוצה להתפלל.

וגם ספרי החפץ חיים הם ספרים נפלאים, ושמעתי השבוע מעשה שהיה עם בחור שיצא לתרבות רעה עד שנעשה מחלל שבת, ויעצה לו הרבנית קניבסקי ע"ה שיתחיל ללמוד בקביעות בכל יום שתי הלכות בספר חפץ חיים ושמירת הלשון, והתחיל ללמוד חפץ חיים ושמירת הלשון והתהפך לגמרי, והיום הוא מרביץ תורה בחוץ לארץ, כזו תועלת יש בלימוד ספרי החפץ חיים!

ושמעתי מאחד שהתאונן כי לימוד המוסר אינו משפיע עליו, והוא חושש לביטול תורה במה שלומד מוסר ללא תועלת, ואמרתי לו כי לימוד המוסר זה גם דברי תורה, כל ספרי המוסר מביאים הרבה פסוקים ומאמרי חז"ל, ואפילו אם אינו מרגיש השפעה מיד, הרי במשך הזמן ישפיעו עליו הדברים, וכמו שכתוב (איוב יד, יט) "אבנים שחקו מים", במשך הזמן לימוד המוסר שוחק את לב האבן, ומשפיע השפעה גדולה.

אבל צריכים גם להיזהר שלא לשים עוד אבנים על הלב, וכגון מה שיש בימינו כל מיני יצרי הרע שאפשר להכניס בתוך הכיס, ואם יוצקים בטון על הלב מה יועיל לימוד המוסר, ואפילו אם אבנים שחקו מים הרי כל הזמן יש עוד אבנים, ורק על ידי ההתרחקות מן הדברים המפריעים עם קביעות של לימוד המוסר, כך אפשר להתחזק ולהמשיך עם הדרגה של שמחת תורה לכל השנה!

לעילוי נשמת
הר"ר **משה אליהו** בן הר"ר **יצחק ז"ל**
נלב"ע י"ג מרחשוון תשע"ב
ת.נ.צ.ב.ה.

רבקה, כי אז סיפר להם על זה להודיעם גודל חשיבותו של יצחק, שאפילו בתו של אליעזר שהיה גדול בתורה וביראה אינה מספיקה ליצחק, וצריך עוד יותר מזה, ואף על פי שמתוך דבריו יוצא שהוא הארוך, בכל זאת סיפר להם הכל ולא בוש, כדי שיסכימו לקבל את השידוך.

ומצינו עוד שהתחיל להתפלל (כד, יב) "הקרה נא לפני היום ועשה חסד עם אדוני אברהם", תפילה מוכרחת להיות תפילה אמיתית, ותפילה שאינה מכל הלב זה לא תפילה, שהרי השם ית' יודע מחשבות והוא יראה ללבב, ואם אנו רואים שהתקבלה תפילתו של אליעזר, בוודאי שגם התפלל מכל הלב שיצחק ימצא את שידוכו שם, כיצד יכול להיות דבר כזה? לבקש מכל הלב נגד מה שרצה קודם, עד כדי כך ביטל את רצונו בשביל אברהם, זוהי דרגה גבוהה של שינוי הטבע!

וכשראה אחר כך כי הסימנים מתאימים והצליח למצוא את השידוך המתאים ליצחק, מיד נתן שבח הודאה להקב"ה מכל הלב, וכמו שכתוב (שם כו-כז) "ויקוד האיש וישתחו להשם; ויאמר ברוך השם אלוקי אדוני אברהם אשר לא עזב חסדו ואמתו מעם אדוני אנוכי בדרך נחני השם בית אחי אדוני", ועוד כתוב (שם נב) "ויהי כאשר שמע עבד אברהם את דבריהם וישתחו ארצה להשם", והיינו ששמח בדבר שלא היה לטובתו אלא לטובת אברהם, ואף על פי שלכאורה הייתה לו נגיעה שהייתה אמורה להפריע לשמחה, זה לא הפריע לו ושמח בכל לבו, ומחמת השמחה הרגיש חיוב הודאה להקב"ה, כי ידע שהכל בידי שמים ולא בדרך הטבע.

וכיון שהיה עבד נאמן לאברהם אבינו, ושרתו באמונה ללא שום חשבונות ונגיעות עצמיות, יצא מכלל ארור לכלל ברוך, וזכה יותר מכל הצדיקים להיכנס חי לגן עדן, שהרי אפילו אברהם יצחק ויעקב כתוב אצלם "וימת", ואילו הוא זכה להיכנס חי לגן עדן, וכל זה זכה בסייעתא דשמיא, האדם מרגיש שהוא עושה, אבל הכל בידי שמים, ובזכות התורה והמעשים הטובים שלו זכה לסייעתא דשמיא לשנות את טבעו, עד שהגיע לדרגה כזאת שנהפך לברוך ונכנס חי לגן עדן.

ועלינו ללמוד מזה כי שייך שבעל מידות רעות ישנתנה ויקבל מידות טובות יותר מכל הצדיקים, וכל אחד יכול להיות בעל מידות טובות שאין לשער, ואפילו אליעזר עבד אברהם שהיה ארוך, מבני כנען, זכה לדרגות גבוהות כאלה.

לכן אנחנו שאנו ברוכים, ודאי שלא קשה לנו להוסיף מעלות במידות, ויש ספרי מוסר שנותנים הדרכה לזה, כל מי שרוצה יש לו מדרך טוב מאד, לכל אחד יש את הספר שהוא מרגיש שזה משפיע עליו, ועל ידי הקביעות בזה יתעלה ויזכה להצלחה גדולה!

לימוד המוסר

מתוך דברים שנאמרו בדרשת החג - שמחת תורה תשע"ב

כיצד אפשר לשמר את המדרגה שהשיגו בשמחת תורה למשך כל השנה? העצה הפשוטה היא שתהיה קביעות יומית, אפילו קביעות קטנה ביותר ללימוד ספרי מוסר, וכתוב בכל הפוסקים שלימוד ספרי יראה בכל יום הוא חיוב מדאורייתא.

וכן הביא המשנה ברורה (א, יב) "צריך האדם לקבוע לו עת ללמוד ספרי מוסר בכל יום ויום, אם מעט ואם הרבה, כי הגדול מחברו יצרו גדול הימנו, ותבלין היצר הרע הוא תוכחת מאמרי חז"ל", כי ספרי המוסר מזכירים לאדם את החיובים שהוא צריך לעשות.

למשל ספר אורחות צדיקים הוא ספר השווה לכל נפש, ומביא בדבריו מספר חובות הלבבות ומשערי תשובה, ולפעמים מעתיק חלק מדבריהם ומוסיף על זה משלו, והוא בעצמו היה אחד מן הקדמונים,